

İspanya Veraset Savaşları Döneminde Felemenk Diplomasisi ve Osmanlılar

Dutch Diplomacy And Ottomans In The Era Of War Of The Spanish Succession

Dr. Öğr. Üyesi İlhan GÖK*
Arş. Gör. Dr. Fatih GÜRCAN**

Öz:

İspanya Veraset Savaşları Yeniçağ Avrupa Tarihi'nin en önemli dönüm noktalarından biridir. Fransa dönemin en ihtişamlı ve güçlü devleti konumdaydı. Fransız kralı XIV. Louis, kendi hâkimiyet sahasını İber Yarımadasında, Ren Bölgesinde ve Benelüks topraklarında genişletmek istemekteydi. Verimli ancak çok dar bir coğrafyada yer alan kurulu olan yedi birleşik devletçikten oluşan Hollanda Cumhuriyeti'nin herhangi bir ittifaka girmeksizin kendisini savunması zordu. Ayrıca temelde denizci bir devlet olan Hollanda, kara ordularının gücü sınırlıydı. Bu bağlamda Fransa tarafından tehdit edilmekte olan Hollanda Cumhuriyeti, birçok devletten destek girişiminde bulunmaktaydı. 1683'teki II. Viyana Kuşatması ve sonrasında uğranılan mağlubiyetlerle, Osmanlılar bir miktar güç ve prestij kaybetse bile, bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'nın hâlâ en güçlü devletlerinden biri konumundaydı. 14. Louis'in agresif dış politikasından endişe eden Hollandalılar, Fransa karşıtı koalisyonun mümkün olan en geniş tabanda

*Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü ilhangok52@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3231-9879>

** (Dr. Arş. Gör, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü) gurcanfatih@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0905-6487>

gerçekleşmesini istemektedirler. Yayımlanan bu belge, Hollandalıların Osmanlı hükümdarı II. Mustafa nezdindeki diplomatik inisiyatifi ile alakalıdır. Osmanlılar ise, Hollanda'nın yardım talebinin geldiği bu dönemde, 16 yıllık uzun ve yıpratıcı savaşın yaralarını sarmakta meşguldüler. İmparatorluk diplomasisi temel hedef olarak Karlofça'daki kayıpların telafisine yönelmişti. Bâb-ı Âli için, Fransa'nın yükselişi gerek coğrafi uzaklık gerekse de imparatorluğun politik hedefleri nedeniyle, ikinci derecede öneme sahip bir riskti. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu, Hollandalılara yardım etmeyi veya Fransa karşıtı ittifaka dâhil olmayı, kendisinin asıl rakibi olan Avusturya'ya karşı negatif bakışı nedeniyle reddetmiştir.

Anahtar Kelimeler: İspanya Veraset Savaşları, Hollanda Elçiliği, Osmanlı İmparatorluğu, II. Mustafa, Fransa, İttifak.

Abstract:

War of the Spanish Succession is one of the most important milestones for the Early Modern Age European History. France was the most flourishing and puissant state that era. French monarch XIV. Louis, wanted to expand his hegemony over Iberian Peninsula, Rhineland and Low Countries. It was difficult for the Dutch Republic which composed of seven united states and established in a productive but very narrow geography, to defend itself without any alliance. In addition, the Netherlands, which was basically a maritime state, was limited in the power of land armies. With in this context Dutch Republic which was threatened by France, and it had started to seek diplomatic help for several countries. In this era Ottoman Empire was still one of the most powerful countries in Europe. The Dutch who concerned about Louis's aggressive foreign policy, wanted the anti-France coalition to take place as broadly as possible. This scrutinized document is related with, Dutch diplomatic initiative in the presence of Ottoman sultan II. Mustafa. The Ottomans, on the other hand, were busy with the 16-year long and weary war wounds in this period when the Netherlands had applied for aid. The empire's diplomacy was directed at the compensation of the losses in Karlowitz Treaty as the main objective. For Bâb-ı Âli, the rise of France was a second-order threat for its geographical distance, but also because of its political objectives. In this regard, the Ottoman Empire refused to help the Dutch or join the anti-France alliance because of its negative view of Austria as its main rival.

Key Words: War of the Spanish Succession, Dutch Embassy, Ottoman Empire, II. Mustafa, France, Alliance.

Giriş:

Roma İmparatorluğu'nun yıkılması, Avrupa tarihi bakımından bir dönüm noktasıdır (Reimitz 2015: 1-4). Bu devlet yıkıldıktan sonra, hiçbir siyasal güç Avrupa kıtasının tamamında egemenlik tesis etmeyi başaramamıştı. Buna mukabil birçok Avrupalı devlet, tıpkı Pax Romana'da¹ olduğu gibi, Avrupa'yı aynı şemsiye altında birleştirme hedefini benimsemişti. 16. yüzyılda, annesi ve babasından kalan muazzam bir mirası sahiplenilen İmparator V. Karl (Şarlken) bu hedefe yaklaşmış ancak karşısında Osmanlıları bulmuştu. Kanuni Sultan Süleyman, Habsburg İmparatorluğu'nun Orta Avrupa kanadını siyaseten tasfiye etmişti. Bunun yanında orta ve kuzey Avrupa'da Ulrich Zwingli, Jean Calvin, Martin Luther ve Thomas Müntzer gibi dini reformcuların Katolik kilisesine ve dolayısıyla Habsburglara karşı isyan etmeleri Şarlken'in tüm Avrupa'nın imparatoru olma ümitlerini ortadan kaldırmıştı (Chia 1987: 203-215).

16. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı-Habsburg rekabeti, kıtanın geleceğine damga vurmaya devam etmişti. Osmanlıların sahip oldukları askerî güç Habsburgları zor durumda bırakmıştı. Türk hâkimiyet alanının Viyana'nın 150 km. yakınına kadar ulaşması, Avusturyalıların dikkatlerini mecburen doğuya yöneltmelerine neden olmuş, bunun neticesine Almanya üzerindeki Habsburg denetimi tedricen zayıflamıştı.

Habsburgların İspanya kanadını Avusturya kanadı ile birleştirme çabasının akamete uğraması, Felemenk bölgesini hareketlendirmişti. Büyük ölçüde, Kalvenizm'i benimseyen Hollandalılar, İspanyol yönetimine karşı isyan etmişlerdi. 80 yıl boyunca çeşitli fasılalarla devam eden bu savaşta, İspanya, Hollandalıların bağımsızlığına engel olamadıkları gibi, büyük bir itibar kaybına uğramıştı (Moor 1987: 16-23; Groot 2017: 41-43). 1648'deki Vestfalya Antlaşması ile tam bağımsızlıklarını kazanan Hollandalılar, özellikle denizcilik alanında ileri gitmişler ve 17. yüzyılın en büyük deniz filolarından birini oluşturmayı başarmışlardı.

Osmanlı-Hollanda Diplomatik İlişkileri :

Yedi farklı eyaletin katılımıyla teşekkül eden bir devlet olan Hollanda, bağımsızlık sürecinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan da yardım alma talebinde bulunmuştu. İstanbul'a Cornelius Haga'yı gönderen Hollanda hükümeti, İspanya Habsburglarına karşı Osmanlılardan diplomatik destek çabasına girişmişti. Kaptan-ı Derya Halil Paşa'nın tavassutuyla Sultan I. Ahmed tarafından, kabul edilen Haga 1612'de Bâb-ı Âli nezdindeki ilk Hollanda (Birleşik Eyaletler) elçisi olmayı başarmıştı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Hollanda'ya diplomatik temsilcilik bulundurma hakkı tanınması ve Osmanlı teşrifat sisteminde bu devlete yer ayırması, Osmanlıla-

¹ Evrensel Roma barışı anlamına gelen Pax Romana, tüm dünyayı Roma şemsiyesi altında birleştirerek küresel huzuru sağlamayı hedeflemekteydi. Ünlü İngiliz tarihçi Edward Gibbons, kendisinin Pax Romana algısını şu şekilde ifade etmiştir: Eğer dünya tarihinde bir insan ırkının mutlu ve müreffeh olduğu dönemi tespit etmek gerekirse bu dönem hiç kuşkuyla mahal vermeyecek şekilde İmparator Commodus'un tahta çıkışından İmparator Domitianus'un ölümüne kadar geçen süreyi kapsardı. (Gibbon 1827: 93)

rın bu devleti kendine denk bir güç olarak kabul ettikleri anlamına gelmemektedir. Osmanlılar İspanyol ve Avusturya olmak üzere iki kanatlı olarak hareket eden Habsburg blokuna karşı, her türlü muhalif hareketi desteklemekteydi. Nitekim Otuz Yıl Savaşlarına Osmanlılar, doğrudan müdahil olmamışlar ancak kendilerine bağlı Erdel kralı vasıtasıyla, savaşta Habsburg karşıtı bloku desteklemişlerdi.

Hollanda 1648'de imzalanan Vestfalya Antlaşması ile tam bağımsızlığa kavuşmuştu. Çok verimli ancak dar bir coğrafyada kurulan bu devletin yayılma alanının darlığı Hollandalıları, denize açılmaya mecbur bırakmıştı. Hollandalı tüccarlar, kısa sürede Atlantik'te önemli bir ticaret gücü haline gelmişler ve İngilizler ile rakip olmuşlardı. İngilizler ve Hollandalıları, 1652-1654 arasında deniz çatışmaları şeklinde geçen savaşta mağlup etmişlerdi.

İngilizler ile Hollandalılar, 1664-1667'de bir kez daha karşı karşıya geldilerse de bu mücadelede her iki taraf da büyük zarar gördü (Callow 2005: 25-26). İngilizler, Hollandalılar kadar savaş sırasında büyük veba salgınının ve 1666 Büyük Londra Yangını'nın (Tinniswood 2004: 8) getirdiği felaketlerle uğraşmak zorunda kaldılar. Fransa Kralı XIV. Louis, bu savaşta Hollanda'yı desteklemişti. Bu destek sayesinde Hollandalılar, denizlerde daha avantajlı şartlarda, bir barış elde etmeyi başarmışlar buna karşın New Amsterdam'ı (bugünkü New York) kaybetmişlerdi (Mcneese 2007: 90-93).

İngiltere ile Hollanda arasındaki üçüncü savaş, 1672-1674 arasında gerçekleşti. Bu savaşta, bu kez İngilizler Fransızlar ile beraber hareket ettiler. Savaşın asıl nedeni, Fransa kaynaklıydı ve Fransızların İspanyol Felemenk'inde toprak kazanımı Hollandalıları endişelendirmişti. İngiltere'nin Katolik Kralı II Charles, özellikle Westminster Parlamentosunun, muhalefetine rağmen, Fransa ile işbirliği yapmıştı (Fraser 2002: 347-348). İngilizler bu işbirliği sayesinde, Hollandalılara karşı denizlerde tam anlamıyla üstünlük sağlamışlardı. 1672'den itibaren, Hollanda'nın aslı rakibi Fransa haline gelmişti. XIV. Louis'in, yayılımcı siyaseti ve Avrupa İmparatoru olma iddiası, Hollanda'nın toprak bütünlüğünü tehdit etmekteydi. O dönem Avrupa'nın en güçlü ve kalabalık ordusuna sahip olan Fransızların Felemenk bölgesine yerleşmeleri, bölge ile doğrudan toprak bağlantısı olmayan İspanya'nın bölgedeki varlığından Hollanda için çok daha tehlikeliydi. Bu nedenden ötürü Hollandalılar XIV. Louis ölene kadar, Fransız karşıtı ittifakın içinde yer almışlardı.

Esasen Hollanda Altın Çağı (Prak 2002: 120-121) olarak adlandırılan bu dönemde, Hollanda demografik ve yüzölçümü bakımından küçüklüğüne rağmen dünya siyaseti üzerinde etkin rol oynamaktaydı. Hollanda'nın bugünkü Brezilya sahillerinde, Karayiplerde, Cape Kolonisi altında Güney Afrika'da, Hindistan'da, Seylan'da ve Batı Afrika'da sömürgelere sahipti.

Fransız Tehdidi ve Hollandalılar :

Yükselen Hollanda'nın en büyük korkusu ise başlangıçta Avusturya ve İspanya'dan müteşekkil olan Habsburg ikilisiyken, zamanla Fransa'ya dönüşmüştü. 1672'de Fransızlar Charleoi'ye asker çıkarmışlar ve Güney Hollanda topraklarını işgal etmişlerdi. Mücadele kısa sürede, bir Avrupa ittifaklar savaşına dönüşmüş, İngiltere ve İsveç Fransa'nın yanında yer alırken İspanya, Prusya, Danimarka Hollanda'dan yana taraf olmuştu. İngilizler, iç kamuoyunun da etkisiyle 1674'te, savaştan çekilmişlerdi. Prens Conde, Turenne, Sebastien Vauban (Langins 2004: 47-53) gibi önemli komutanlara ve büyük bir askeri güce sahip olan Fransa, Hollanda'ya ve İspanya'ya karşı üstünlük sağlamıştı. Savaş sırasında Fransızlar Maasricht'i ele geçirmişler ve Hollanda içlerine kadar ilerlemişlerdi. Harbin sonunda imzalanan Nijmegen Antlaşması neticesinde, Fransa İspanya'dan Franche Comte'yi ve Felemenk bölgesinde Artois Kontluğu'nu ele geçirmişti.

Hollanda, Fransa karşıtı siyaset geliştirip, Avusturya'ya yaklaştığı bu süreçte, Osmanlı İmparatorluğu için, Avusturya Habsburgları birinci düşman olarak varlığını sürdürmekteydi. Bu durum 17. yüzyılın, başında müttefik olan iki ülkenin, Avrupa ittifaklar sisteminde karşı kamplarda yer almasına neden olmuştu. Nitekim Fransız yayılcılığına karşı, Avusturyalıların Hollanda'yı bir tampon devlet olarak görmesi, Habsburgların diğer kolu olan, İspanya'nın da Hollanda ile olan ilişkilerini düzeltmesine neden olmuştu.

Bu durumun bir sonucu olarak, 1688-1697 tarihleri arasında gerçekleşen 9 Yıl Savaşlarında, Hollanda ile Habsburglar aynı safta yer almışlardı. Avrupa tarihinin en önemli ittifak mücadelelerinden biri olan 9 Yıl Savaşları (Aubert 2008: 224), İngiltere-İspanya-Avusturya ve Hollanda'yı birbirine yakınlaştırmıştı. 1697'de biten savaş sonucunda müttefikler küçük de olsa savaştan kazançlı çıkmışlar ve XIV. Louis'in yayılcılığına karşı bir set konmuştu.

Osmanlı İmparatorluğu için 9 Yıl Savaşlarının en önemli kazanımı, Kutsal İttifak Savaşları sırasında, devletin üzerindeki askerî baskının azalmasıydı. Nitekim 1683-88 arasındaki büyük bozgun sürecinde, tüm Macaristan'ı kaybeden, ayrıca Belgrad, Semendire ve Niş'i Avusturya'ya kaptıran, Osmanlılar, 1688'den itibaren savaşı dengelemeyi başarmışlardı. Habsburglar birliklerinin önemli bir kısmını, Fransa ile savaşmak üzere batıya kaydırdıkları için Osmanlı üzerindeki askerî baskın azalmış ve Osmanlı orduları kendilerini yenileme imkânı bulmuşlardı. Köprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın da gayretleriyle, Belgrad dâhil Sırbistan bölgesi geri alınmış ancak bu değerli komutanın Salankamen Muharebesi'nde şehit düşmesi, Osmanlıların Kuzey Sırbistan ve Macaristan'ı geri alma ümitlerini söndürmüştü. Bununla beraber, hücum inisiyatifi Osmanlılarda kalmış, Osmanlılar 1695 Lugoş'ta ve 1696 Ulaş'ta Habsburg kuvvetlerini mağlup etmiş ancak 1697'de Zenta'da yaşanan büyük bozgun, Osmanlı'yı sulha mecbur etmişti (Afyoncu 2013: 279-281).

Zenta muharebesi sonrasında her iki tarafın da sulha yanaşması bir tesadüf değildi. Habsburglar bu muharebeden sadece dokuz gün sonra 20 Eylül 1697'de Ry-

swick Antlaşmasını imzalayarak, batıdaki savaşı sona erdirmiştiler. Habsburglar, uzun süren savaş yıllarından bezdiklerinden Osmanlılarla barış yapmaya niyetlenmişlerdi. Osmanlı İmparatorluğu ise 1683 Viyana'daki bozgunundan beri dört önemli Avrupa gücü ile mücadele ettiği için, savaştan yılmış, Zenta'dan sonra, kaybettiği geri alma ümidini de kaybetmişti. Habsburgları sulha yönelten bir başka husus ise, Ryswick Antlaşmasının bir muaheden ziyade, bir mütareke niteliği taşımaktaydı (Rowlands 2004). Fransa Kralı XIV. Louis'i, antlaşmanın mevcut şartlarının tatmin etmesi mümkün değildi. Buna mukabil Strasburg ve Alsas bölgesi, Fransızlarda kaldığı için, Almanya prensliklerin doğal savunma hattı sistemi güven altında değildi. Osmanlılar için Belgrad'ın elde tutulması ne kadar stratejik ve mühimse, Almanlar için de Strasburg da o derece önemliydi. Strasburg Fransızlarda kaldığı sürece, Batı Almanya'nın güven içinde kalması mümkün değildi (Lynn 2006: 272-273).

Hollanda ve İngiltere ise, Fransa'nın deniz hegemonyasından endişe etmekteydiler. Nitekim XIV. Louis devrinin ünlü başvekili Jean Bapiste Colbert döneminde Fransız donanması önemli bir atılım gerçekleştirmişti. Nitekim Dokuz Yıl Savaşlarının ilk yıllarında Anne Hilarion de Tourville komutasındaki Fransız Bahriyesi (Tourville 1758: 91-93), İngiliz ve Felemenk donanmalarına karşı önemli başarılar elde etmişti. Metinde bahsedildiği üzere Fransa Kralının cihangirlik meselesinin tezahürü olan bu faaliyet, özellikle Amerika kıtasında yeni koloniler oluşturan İngiltere ve Hollanda'nın istikbali için büyük bir tehditti. Fransa Hollanda'ya ve Avusturya'ya karada önemli bir üstünlük sağlamıştı. Tarihsel olarak denizci birer millet olan Hollandalılara ve İngilizlere karşı, karada üstünlük denizlerde ise bir denge kurulmuşken, "Güneş Kral'ın" Ryswick ile yetinmesi mümkün değildi.

İngiltere ve Hollanda, müttefikleri Avusturya'nın, Fransa'ya karşı hazırlıklı olmasını temin etmek amacıyla Karlofça sulhuna arabulucu olmuşlardı (Barker-Philips 1670: 820). İngiliz elçisi William Paget, İngiltere'nin 1689-1692 yılları arasında Viyana büyükelçiliğini yapmıştı. 1692'nin sonunda İstanbul'a büyükelçi olarak tayin edilmişti ve antlaşma imzalandığı sırada görevine devam etmekteydi (BNA: SP 105/86/326). Konuya tam anlamı ile vâkıf bir diplomat W. Paget'in refakat eden Jacobus Collier de uzun süredir Hollanda'nın İstanbul sefirliğini yürütmekteydi.

Bu ikilinin başarılı tavassutuyla, Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya ve müttefikleriyle ulaşılmış ve taraflar arasında Karlofça Antlaşması (Muahedat 1297: 92-102) imzalanmıştı. Antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nda bir iç kapanma sürecini başlatmıştı. Sultan II. Mustafa, babası IV. Mehmed'e benzer bir şekilde Edirne'ye yerleşmiş ve devlet işlerini büyük ölçüde, Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye devretmişti. Bu süreçte, sadrazam Amcazâde Hüseyin Paşa da yönetimden soyutlanmış ve 1702'de kendi isteği ile görevinden ayrılmıştı.

Avrupa'da patlamaya hazır şekilde bekleyen barut fıçısının, fitilini ateşleyen olay, 1700'de İspanya kralı II. Carlos'un ölümü oldu. Fiziksel ve zihnen engelli bir kral olan II. Carlos'un iktidar döneminde İspanya, Avrupa diplomasi sahne-

sinde en fazla güç kaybeden ülke olmuştu. Kral Carlos'un çocuğu yoktu ve ölüm döşegindeyken İspanya tahtına aday olarak XIV. Louis'in torunu Philip'i göstermişti. Bu durum, İspanya tahtının Habsburg hanedanından Bourbon hanedanına geçmesi anlamına gelmekteydi. İber yarımadasının altın tepside XIV. Louis'e teslim edilmesi anlamına gelen bu mirası, Fransa karşıtı koalisyon kabul etmedi. Ancak XIV. Louis, bu olayı bir fırsat bilerek torununu İspanya tahtına çıkartmaya kalktı ve Fransızların bu hamlesi İspanya Veraset Savaşlarının 1701'de başlamasına neden oldu.

İspanya Veraset Savaşları başladığı sırada, her şeye rağmen güç dengesi, Fransa'dan yana gözükmüyordu. Fransa Batı Avrupa'nın hâlâ en güçlü devletiydi ve diğer tüm devletlerle tek başına savaşılabileceğini XIV. Louis, Dokuz Yıl Savaşları sırasında bir kez daha tüm Avrupa'ya göstermişti. Üstelik o savaşta Ausburg Ligi ittifakını oluşturan ülkelerin en önemlilerden İspanya, artık devre dışındaydı. Bu durum Hollandalıları telaşlandırmıştı.

Osmanlı İmparatorluğunun Fransa karşıtı ittifakın içinde yere alması, Hollanda'nın elini oldukça rahatlatıyordu. Osmanlıların, Cezayir ve Tunus'ta hükümlerini devam ettirdiği için öncelikle Fransa'nın Batı Akdeniz'deki ikmal ve lojistik kapasitesi büyük tehdit altına girecekti. Ayrıca Osmanlı ile Avusturya ile aynı blok içerisinde yer alacaklarından ötürü, Osmanlıların Avusturya'ya savaş açma ihtimali ortadan kalkacaktı. Sahip olduğu askerlerin önemli bir kısmını, Askerî sınır (Militar Grenze) eyaletinde bulunduran (Davies 2005 : 2-5), Avusturyalılar batıya asker kaydırma imkânı bulacaklardı.

Hollanda elçisi, Osmanlı'yı Fransa karşıtı cepheye katılmaya ikna etmek için, Fransa'nın yayılımcı politikasının Osmanlı için de bir tehdit olduğunu ortaya koymaya çalışmaktaydı. Hollanda elçisi, "Nemçe çasarı ve İngiltere ve Prusya kralları ve nice hükkam ile tarafından muavenet şartıyla cümle Rumili memleketlerinin selametini hıfz için ve âmmenin rahatını tekid için ittifak ve ittihad-ı külli eylemişizdir". Elçi bu sözleriyle sadece Fransa karşı ittifaka davet ettiği Avrupa'daki Hıristiyan devletlerin değil, Osmanlı İmparatorluğu'nun da tehdit altında olduğunu belirtmekteydi. Esasen, en "Hıristiyan Kral" unvanını taşıyan XIV. Louis'in Osmanlı İmparatorluğunun payitahtı olan İstanbul'u ele geçirmek üzere planlar yaptığı bilinen bir gerçektir (Bilici 2003: 8-13). Bununla beraber, Fransa'nın böyle bir girişimde bulunması, pratikte imkânsıza yakındı.

Osmanlılar, Hollanda'nın bu ittifak teklifine, soğuk yaklaşmışlardı. Zira Osmanlı için yakın tehdit Fransa değil, Avusturya'ydı. Bir İslâm ülkesi olarak, böyle bir ittifaka dâhil olmanın, doğuracağı kamuoyu baskısı ve hukukî sıkıntılar bir yana, Osmanlı siyasi eliti için de asıl düşman Avusturya'ydı. Henüz sulh yapalı üç sene geçmişken, Osmanlıların büyük miktarda toprak kaybettikleri tarihî düşmanlarının yanında savaşa girmeleri, diplomatik dengeler dâhilinde imkânsızdı. Hollanda elçisinin iddia ettiği üzere, Fransa'nın üzerlerine saldırdıkları dolayısıyla bu ülkeye karşı savaşmanın, insanî bir vazife olduğu tezi de gerçekleri yansıtmamaktaydı. Zira, iki taraf da, kendi sınırlarını korumak kadar, yeni topraklar ele geçirme hevesi taşımamaktaydılar.

Osmanlı İmparatorluğu, Hollandalıların bu telhisine rağmen, ilgili savaşa müdahil olmamış ve tarafsız kalmayı tercih etmişti. Sultan II. Mustafa'nın ve onun devlet işlerini büyük ölçüde devrettiği Şeyhülislam Feyzullah Efendi, Edirne Vakası neticesinde, indirilmiş III. Ahmed başa geçmişti. Yeni sultan bu savaşa yönelik tarafsızlık politikasını devam ettirmiş, buna mukabil Karlofça ve İstanbul antlaşmalarının rövanşını alabilmek için, ilk olarak Rusya'ya odaklanmıştı. Türk-Rus savaşını başlangıcını ise, İsveç Kralı Demirbaş Şarl krizi tetikleyecekti.

İspanya Savaşları ise,1715'e kadar devam etmiş, Hollanda ise 1713 Utrecht Barışı ile Fransa ile olan savaşını noktalamıştı. Savaş neticesinde Fransa'nın agresif politikası bir miktar dengelenmişti. 1715'te ölen XIV. Louis'in selefi olan XV. Louis ise daha mutedil bir dış politikayı benimsemişti.

Yukarıda ifade edildiği gibi 17. Yüzyıl boyunca Avrupalı devletler kendi içlerinde mücadele etmişlerdir. Bu mücadelelerden bir tanesi de İspanya kralının ölümlüyle başlayan veraset mücadelesinde Fransa'nın istilacı tutumdur. Fransa'nın bu tutumu Niderland İstani Generali'nin bir nüshasını da Osmanlı'ya gönderdiği kâğıttan anlaşılmaktadır. Osmanlı'ya gelen bu kâğıt tercüme edilerek 111 Numaralı Mühimme Defterine kaydedilmiştir. (BOA. A.DVNS.MHM.d 111,: 722-726.)

Diplomatik Belgenin Muhtevası:

Belgenin transkripsiyonunda Arapça ve Farsça kelimelerde bulunan uzun sesliler â, û, î şeklinde; Ğ ve Ç harflerinden sonra gelen uzun sesliler ise â şeklinde gösterilmiştir. Kelimelerde bulunan "ع" harfini göstermek için (') işareti, hemzeleri göstermek için ise (') işareti kullanılmıştır. Hemzeyle karışmaması için metnin içinde düz kesme (') işareti kullanılmıştır. Metinde "çasar" gibi yanlış yazılan "çasar" gibi kelimelerin doğrusu metinde verilmiş yanlış yazılan kelime ise dipnota belirtilmiştir. Okunuşundan emin olunamayan kelimelerin sonuna (?) işareti konulmuştur. Okunamayan kelimeler ise (...) şeklinde gösterilmiştir. Metnin sayfa numaraları köşeli parantez içine alınarak [s. 722] şeklinde gösterilmiştir. Belgenin daha iyi anlaşılması için noktalama işaretleri kullanılmıştır. Aşağıda Niderland İstani generalinin gönderdiği kâğıdın muhtevasını verilmiştir.

Niderland İstani generali Fransa ve İspanya krallarıyla aralarında çıkan savaşın sebeplerini Osmanlı'ya haber vermek için bir kâğıt göndermiştir. Buna göre:

Fransa kralı 1672 ve 1688 senelerinde Felemenk ülkesine göz dikip yağma ve harap etmek gayesiyle Felemenk üzerine yürümüştü. Ancak var Felemenk ve Niderland bu gaileyi def ettiler. Fransa eğer bunların ülkelerini alsaydı âleme hâkim olacaktı. Veya Fransa'nın kuvveti karşısında Felemenkîliler aciz kalıp müttefiklerinden ayrılırsalardı Felemenkîlilerin İspanya'ya karşı seksen sene boyunca kazandıkları zafer Fransa'nın Felemenk Cumhuriyetini ele geçirip istila etmesiyle tehlikeye düşecekti. Müttefik ve Allah'ın yardımıyla 1677 ve 1698 senelerinde Temeka denilen yerde anlaşma yapılarak Fransa aldığı yerleri Avusturya ve İspanya'ya geri vermişti.

1698'de Ruzvik'de imzalanan bu anlaşmaya (Thoyras 1744: 380) uyulacağı ümit edilmişti. Ancak Fransa'nın anlaşmaya uymaya pek niyeti yoktu ve ülkelerin

hayatta kalmasını sağlayan deniz ticaretini sekteye uğratma niyeti ortaya çıktı. Ancak Felemenk ve Niderland gibi ülkeler anlaşma bozulmaması için Fransızların bu faaliyetlerine barış savaştan daha iyidir diyerek ses çıkarmayınca tüccarları perişan oldu. Fransızlar yapılan anlaşmanın 15. maddesine aykırı olarak onlardan ağır vergiler aldılar. Bu esnada İspanya kralının vefatıyla veraset yüzünden savaş çıkarmaması için İspanya krallığıyla akrabalıkları olanların ikna edilip barışın korunması için 1700'de İngiltere ve Fransa bir anlaşma yaptılar. Ancak Fransa'nın daha önceki yapılan anlaşmaya uymaya niyeti olmadığı gibi buna da uymaya niyetinin olmadığı görüldü. İspanya kralının ölümüyle vasiyet ile ilgili taahhütlerine aykırı olarak hile ile İspanya krallığına Fransa kralı küçük oğlu Anjou Dükü Philip'i getirerek İspanya krallığına tabi yerleri de Fransa ele geçirdi. İspanya'ya bağlı olan yerlerde siper görevi gören muhafızları da memleketlerine gönderdi.

Veraset taksim belgesinde İspanya'ya tabi olan Felemenk ülkesi Avusturya çasarının ortanca oğluna verilmişken Fransa buna asla uymadı ve insanları hor görüp İspanya'ya tabi olan her yeri zapt etmeye başladı. Böylece Fransa, İspanya krallığını ülkesine katarak iki krallığı birleştirdi. Bunun yanında Avrupa'ya hâkim olmak için İtalya'ya ve Felemenk ülkelerini asker ile doldurdu. Lide Kalesi'ni ele geçirip görevlisini Avusturya çasarından habersiz başka yere nakletti. Fransa bu şekilde yaparak kendisine muhalif olacak herkesi korkuttu. Daha sonra Kolonya'ya tabi yerleri ele geçirdi. Kolonya halkı sağduyu ile Fransa istilasından kurtuldu. Fransa, Felemenk iskele ve limanlarının yanında Akdeniz'deki Sicilya, Anabolu gibi yerlerle Yeni Dünya'yı zapt etti. Böylece batı memleketlerinin ticaretini kendi uhdesine alarak Felemenk ve Hollanda'ya ticaret yapacak yer bırakmadı. Hatta gümüş için donanmasını Yeni Dünya'ya gönderdi.

Fransızlara karşı denizde ve karada yardım için Avusturya, İngiltere ve Prusya ve diğer yerlerin hâkimleri ile görüşerek emniyet ve asayişin sağlanması için bir ittifak oluşturulmaya başlandı. Hatta Nemçe çasara Fransızlara karşı İtalya'ya ordu gönderdi Bunun yanında Kolonya'dan Fransızların çıkarılması için Avusturya'ya Felemenk ve Niderland tarafından yardımlar yapıldı. Bütün bunlar yapılırken müttefiklerinin güvenlikleri bırakılmamış ve savaşa hazırlanmaları istenmişti. Bu durum karşısında Fransa tutuşmuş anlaşma yapmak için elçilerini göndermişti. Ancak Fransa'nın niyeti ittifakı bozuk müttefikleri ayırıp ülkeleri tek tek zapt etmekte. Bunun için barış görüşmelerinin uzaması için sık sık elçilerini değiştirip süreci uzatmak istemişti.

Fransa kralının küçük oğlunun yönettiği İspanya krallığı bir ruh gibi olup İspanya askerleri Fransa kralının isteklerine göre hareket etmektedir. 1648'de İspanya anlaşmaya aykırı olarak Felemenk memleketinin dibinde bir kale inşa ettiği gibi İspanya kralı Fransa kralının kalelerini tamir ederek güçlendirmişti. Daha sonra ise Fransa İspanya'yı alıp Felemenk'i ele geçirmişti.

İstilacı Fransa ve İspanya kuvvetlerine karşı memleketleri korumak ve savaşmak gereklidir. Bunun için Avrupa'daki bütün melikler, dükler ve halklar Fransa ve İspanya kralının düşmanları oldukları için savaşa davet edilmiştir. Hollanda İstani

Generali gönderdiği bu kâğıdın insanları savaşa davet etmesi için her yere yapıştırılmasını istemiştir.

Nederland İstani Generalinin Osmanlı'ya Gönderdiği Kâğıdın Transkripsiyonu

[s. 722]

França ve İspanya krallarıyla mâbeynlerinde zuhûr eden ceng ü cidâl iktizâsını Netherlande İstani Cenerallerinin beyân eyledikleri kâğıdın mefhûmudur.

Her kimin eline girip işbu kâğıdı kırâ'at edecek ise selâmdan sonra ma'lûmu ola ki Franca Kralı kudreti yetişir ise kendiyeye tâbî kılmak ve illâ berbâd ve nehb ü gâret ve harâb u bitâb eylemek kasdıyla nice eyyâmdan beri Felemenk memleketlerine göz dikip velâdet-i hazret-i İsa'nın bin altı yüz yetmiş iki ve bin altı yüz seksen sekiz senesinde zulmen şiddet-i ceng ü harb ile üzerlerine yürüdü. Lakin var kuvvetimiz sarf olunmakla def' olup istirâhat ve sulh emri mümtedd olmuşdur. Âşikâredir ki Franca kralı bu vilâyetleri zabt edebileydi cihângirlik ile âleme mâlik olmak niyyetine bu tarîk ile vâsıl olmak üzere idi. Veyâhûd kuvve-i kâhire ile cumhûrumuz zebûn olup bi'z-zarûrî kendi hâlinde batmak ile veyâ müttefiklerinden ayrılmakla kral-ı mezbûrun murâdı ol idi ki sâ'ir mülûk ve hükkâma gâlib olup yine asıl maksûduna ere ve belki yine ceng ü cidâl ârızalarının arasında bu cumhûr dahi teshîr olmakla ol dereceye gele ki istiklâl ve aynından dûr ve ahâlî-i memleketin cümle mâlik oldukları emvâl ve erzâktan üryân kalıp nice nice tasallut ve istilâyâ uğrayalar. Şöyle ki cân u baş ve mâl u menâlini meydâna koyup ve seksen sene mütevâliyyeten İspanya krallarıyla ceng ü cidâl eyleyip kemâliyle tahsil eyledikleri emniyyetleri tekrâr hatar içinde ola. Eğerçi ahâlî-i memleketin cerâ'im ve günâhlarının zikrolunan iki cengde Allâhu te'âlâ hazretleri cezâsını tertib eylemişdir, lâkin âlemi sıyânet eden takdîr-i ezeliyyesinde yoğidi ki Franca kralının gurûrâne azîmet ve teveccühü fi'le gele. Ammâ müttefiklerin kılıcına meymenet-i Rabbânî refik olup bin altı yüz yetmiş yedi ve bin altı yüz doksan sekiz senesinde vâkî in'ikâd-ı musâlaha-i kübrâ ile bi'z-zarûrî sulh olup Temeka nâm mahalde akd olunan şerâ'it-i sulha mugâyir memmat(?) ve ta'allukât bahânesiyle gerek âşikâre ceng ve gerek mekr ü hîle ile alduğı ziyâde mu'tâd ve fâ'ideli vilâyetleri ve memleketleri ve şehir ve kal'aları Nemçe çasarına ve Nemçe cumhûruna ve İspanya kralına mecbûren istirdâda muhtâc oldu ve ümîd olunur idi ki Ruzvik nâm mahalde bin altı yüz doksan sekiz senesinde musâlaha ve ticaret umûrunda bu kadar unvân ve ahd u yemîn ile mün'akid olan sulh u salâh hulûs üzere kral-ı mezbûrun tarafından ri'âyet ve bu hayırlı maslahat tekmiil oluna. Lâkin hilâfî zuhûr eyledi ve zâhir oldu ki ol sulhu tutmağa Franca'nın niyyeti yoğidi. Belki kasdı bu idi biz ve nev-müttefiklerimiz kılıçlarımızı asakoyalım ve birbirimizden ayrulalım ve kendüsi bu aralıkta ahâlî-i memleketin kuvvet u kudretini tahsil ve ticâret umûrını muhtell ve berbâd ve evvelki fikrini ziyâde âsânlık ile icrâ eyleye ve bu sebebdan ticaret ve istirâhatı şâmil olan sulh u salâh-ı merkûmenin akd u te'kidinden sonra der-akab bu vilâyetlerin sebab-i hayâtı olan ticâret-i bahriyesine azîmet eylediği zâhir oldu. Ve sulhte va'd olunan ta'rîfe husûsuna âşikâre ta'annüd ile rızâ gösterilmeyüp ticâret

üzere olan ahâlî-i memleket türlü türlü vücut ile rencide olunmuşlardır. Ve vâfir zamân ve zahmetten sonra ehvenü-ş-şerrin kavli üzere sulh u salâhı sağlamak için zararlı olan ta'rifeyi kabûl eylemeğe muhtâc olduk. Ve bundan mâ'adâ França'nın memleketinde ticâret eylemek için meks ü karâr eden tâ'ifemiz sâ'ir ecnebi gibi tekâlîf ile yüklenmemek husûsı on beşinci maddede mastûr ve mukayyed iken nice nice ağır tekâlîf ile tahmîl olunduklarını gözümüz ile görmeğe mecbûr olduk. Ve bu makûle evzâ' u etvârî zuhûr etmiş iken yine França kralı fırsatı fevt eylemeyüp hâtıra gelür gelmez nice nice kıyl u kâl ile bize tefhîme sa'y eylediği kendünün kasdı gayrı değil evvelâ sulh u salâhı hıfz ve mevânî'i ref' eylemekdir, hatta İspanya kralı alil olup vefâtından sonra mirâs-ı memleketden nâşi nice nizâ' ve harb ü kitâl zuhûrî muhtemel olmakla bir yeni maslahatın kendüsiyle söyleşilmesi muktezî oldu ki ânun ile França kralı eğer bütün İspanya memâlikine mâlik olsa âmme-i Rumili'ye tertip edecek kuvvet ve kudretine karşı varıla ve memleket-i İspanya'ya ırs iddiası edenler dahi irzâ olunalar ve bu takdîrce âmmenin istirâhatı karar-dâde ola ve bu esâs üzerine bin [s. 723] yedi yüz senesinin Mart ayının onuncu ve yirmi beşinci gününden França kralı İngiltere kralı ile ve bu cumhûr ile mu'anven akd u misâk eylemekle ümîdvâr olduk ki mukaddemâ vukû' bulan musâlaha-i kübrâ mahfûz ola. Lâkin maslahat-ı merkûme henüz karar-dâde ve mü'ekked olmuşken der-akab França kralının akd olunan kavlin icrâsına niyyeti olmadığı zâhir olmuşdur. Ve akabince furtasında(?) adamları nice hile ile işe mübâşeret edip çasardan (çarsar) İspanya âyânına nefret etdirdüp İspanya kralını França'nın uhdesinde olan vasiyyete mecbur etdiler ve İspanya kralı dahi bu aralıkta vefât etmekle vasiyyeti meydana çıkarılıp França kralının küçük oğlu Düka De Anko (Anjou Dükü Philip) bilâ-taksim cümle İspanya'nın memleketine vâris ta'yîn olunmuşdur. Ve França kralı fi'l-hâl derûnunda olan kasdını izhâr edip ve gurûruna tâbî' olup ve akd olunan temessüklere ve haklarında eylediği mükerrer eymân-ı galîzeye ri'âyet etmeyüp vasiyyet-i merkûmeyi kabûl ve temessükât-ı mezbûreyi redd ü fesh eyledi ve ittifâk eylediği kimesnelere murâd itdüğü işi mukaddemce tefhim etmeyüp ve derûnî murâdını bir alay elvâh-ı zâhire ile setr eyleyüp akd olunan temessüğün ibâretine ri'âyet olunmayup derûnunda mezkûr olan mazmûnuna nazar olunmaludur deyu mazmûnu me'âlinde(?) eğer ibârete teşebbüs olunup dil-hâhî üzere mazmûnuna i'tibâr olunmaz ise bizi korkutmak için nice ihtimâlât ve inkılâbât hâtırlarına irâd eylemiştir. Bundan büyük nakz-ı sulh olur mu? Ne zamân âlemde buna benzer bir iş vâkî' oldu? Bu sûretde dünyâda bir temessük mer'î tutulmamak üzere ve zikrolunan vasiyyetin hükmünü kral-ı mûmâ-ileyh tevsi' eylemeyip küçük oğlunun İspanya kralı olduğunu nidâ ile işâ'at eylediğünden gayrı ânın ismiyle olan İspanya kralının cümle diyâr u memâlik u eyâletlerini zabt eylemiştir. Ve Nemçe çasarının taksim temessüğünde tasrîh olunan iddi'alarına aslâ vücûd vermeyip taksimde hakkı olmak üzere çasarın ortanca oğluna İspanya memleketlerinin ekseri â'id olmuş iken bu mu'ayyen ve mübeyyen şerâ'ite kat'â ri'âyet etmedi ve França kralı bu derece dahi durmayıp İspanya'ya tâbî' cümle memleketin vilâyetlerini asker ile zabt etdirdi. Ve zikrolunan vilâyetlere vefât eden İspanya kralının rızasıyla vaz' olunan muhâfazacılarımızı çağırıp ve darbına siperimiz olan memleketden ki muhâfazası için iki ceng ve sefer derdine nice nice zahmet ve meşakkat

ve zarar u ziyân ile tahammül olunmuşıdi, cumhûrumuz mahrûm oldu ve taksîm temessûğünde İspanya'ya tâbi' Felemenk memleketi sarâhaten çasarın ortanca oğluna tahsîs ile kasr-ı yed olunmuşiken asla bu şurûta dahi Farnça kralı ri'âyet eylemedi ve bundan mâ'adâ sâ'ir nâsi hor görüp küçük oğlunun ismiyle cümle İspanya memâlikini zabt u tasarrufa mübâşeret eyledi ve İspanya krallığını böyle kendi krallığına zamm u rabt eyledi ki hemân ikisinden bir krallık ve gerek hazar ve gerek sefer umûrunu eline almağla mülk-i vâhidi olmuşdur. Ve cumhûrumuzun sipe-ri olan İspanya'ya tâbi' Felemenk memleketinde kullandığı hükûmet tarzında bu hâl pek zâhirdir. Ve bu ahvâlin İspanya'dan peyderpey gelen haber-resânlar dahi tahkîk ve tasdik eyledi. Eğer şehirlere ve eğer askerlere müte'allik olan ahvâlde França kralı mâlik-i müstakill gibi cümle İspanya ülkelerini zabt eylemiştir. Güyâ zikrolunan diyârlar kendüye külliyyet ile teslim olmuş ola ve bu sûretde França kralı bu kadar zamândan berü bir vechile Nasârâ milletlerinin [s. 724] korkdukları haddi mütecâviz kuvvet ve kudret mertebesi vâsıl olmuşdur. Ve bu tarik üzere cihângîrlik âlem-i mülke kâ'im olmasına çok eğlenmemek için bir kavî esâs tarh eylemiştir. Ve bu esâs üzerine işe şürû' idüp İtalya'yı kendüsüne tâbi' kılmak için bir heybetli asker İtalya vilâyetine gönderdi ve bizi dahi korkudup mümkün olur ise kendü ile bu hâlde ittihâda ve sâ'ir müttefikleri tarh-ı haber eylemek için İspanya'ya tâbi' Felemenk memleketini asker ile mâl-â-mâl eyledi. Ve bizi ol vechile zabt u rabt eyleyüp bunları fasla getürmek için kemâl meritebe sa'y u dikkat ile ihtimâm eylemiştir. Ve değemedik yerüce komayup bu kasdıyla Lide Kal'asını ahz u kabz eyledikde Başeskisi olan kimesneyi mu'tâd-ı kadîme muhâlif çasardan izinsiz içinden çıkarup âhar yere nakl eylemiştir. Şöyle ki bu şekil hareketden herkes havf idüp kendüye muhâlefete kâdir olmaya. Ve Lide Kal'asının zabtı ile dahi kanâ'at etmeyüp bizi ol cânibden dahi ihâta idüp külliyyet ile mesdûd kılmak için Kolonya'ya tâbi' esker yerleri ahz u kabz eylemiştir. Koluna ve Kayser Suradrin kal'alarını zabt eylemiştir. Ve Kolonya şehrinin ahâlisi basîret ve intibâh üzere hareket etmekle güçle tasallutundan kurtulmuşlardır. Ve bu sûret ile bin altı yüz yetmiş iki senesinde cumhûrımıza tasallut etdüğü vech üzere yine istilâya kâdir oldu ve dahi ziyâde işe istibdâd tahassul eyleyüp memleketimizi her taraftan ihâta ve muhâsara eylemek kasdıyla Nemçe'ye tâbi' Velstenbota vilâyetinden kendü mâlıyla mübâlağa asker peydâ eylemiştir ki ol taraftan dahi hem üzerimize yürüye hem Nemçe memleketine ve Rayn suyunun cânibine mürûra kâdir ola. Ve cümle mühimmât-ı seferiyye ve top ve cebehânesi bu mülâhaza ile ol tarafa nakl olunmak için emr eyledi ve bizi böyle muhâsara ve her yolumuzu sedd eyledüğüne kanâ'at etmeyüp bundan ziyâde dahi işe şürû' idüp İspanya yalılarında olan Anabolı ve Cicilya'yı ve sâ'ir Akdeniz adalarını ve limanlarını ve İspanya'ya tâbi' Felemenk memleketinin iskele ve limanlarının ve Yeni Dünya'yı İspanya kralının ismiyle zabt eyledi. Ve bu vech üzere bütün Garb memleketinin ticâretini kendü tâ'ifesine tahsîl eyleyüp sâ'ir nâsi ve bizi dür eyledi. Ve ticâretimize bir yer alıkoymadı. Ve Portakal kralını dahi teşvîk ve terğib eyledi ki bizi iskelelerine komaya. Ve bundan gayrı Yeni Dünya'dan gelen gümüşü âmme-i Nasârâ'ya â'id olup herkesin hissesi vardır. Almak için donanmasını ol semte göndermişıdi. İmdi ahvâlimizi muhâtarada ve nice nice zahmet ve meşakkat zuhûrunu görüp ve cenâb-ı Bârî-i

te'âlânın avnını ricâ ile üzerimize havânî olunan ateşi def'e ve kendümüzü hıfz u hırâsete başlayup karada ve deryâda asker ve donanma tedârikine ihtimâm eylemek ile bu mertebe kuvvet-i kâhire ile üzerimize müstevlî olan hatarları def' için bizim ile mukaddemâ temessükleşüp imdâd ve i'ânetimizi der-inâyet iden müttefiklerimizden imdâd diledik. Anlar dahi dil-hâhımız üzere bilâ-te'hîr bize imdâd eylemeğe hâzır olmakla França'nın müceddeden başka başka mürâsele ve mükâleme ile peydâ eylemeğe sa'y eylediği ittihâdları fesh için Nemçe çasarı ve İngiltere ve Prusya kralları ve nice hükkâm ile tarafından mu'âvenet şartıyla cümle Rumili memleketlerinin selâmetini hıfz için ve âmmenin rahatını te'kid için ittifâk ve ittihâd-ı küllî eylemişüzdür. Ve bu takdîrce herkes gözün açup bi-hasebî'l-tab' muhâfaza emrine takayyüd etmekle Nemçe Çarı França kralının aleyhine İtalya memleketine bir mu'azzam asker göndermişdir. Ve Kolonya'ya tabi [s. 725] olan yerlerden França askerini ihrâc ve ref' için takayyüd ve tarafımızdan ahâlî-i vilâyet ve yerlerine âdemler gönderilüp bu işe mu'âvenet için umûmen da'vet olunmalarını murâd eyledi, biz dahi mâbeynde olan ahdimiz muktezâsınca eğerçi askerlerimizi doğru Nemçe imdâdına göndermişidik (Metinde "göndermekden" şeklinde yazılmıştır). Lâkin işgâl ile müstâmel olan imdâd tarikine takayyüd idüp kendi hıfz u hırâsetimizi dahi mühimm etmekle âhar tarafa askerlerimiz cem' ve ceng emrine âgâz etmelerini tenbîh eyledik. Ve Françalı'nun sû-i hareketi sebebi ile cenge vech-i meşrûh üzere mübâşeret olunup âlemin birkaç semtinde harb u kıtâl ateşini kalbimizin kemâl-i inkisâr ve elemi ile tutuşduğunu görürüz. Tarafımızdan bu fitneye bir türlü sebep verilmemiştir. Belki âmmenin istirâhâtını hıfz için çok cidd ü cehd olunmuşdur. Ve birkaç def'a França kralının mükâleme-i sulh için murahhas âdemleri geldikde mahzûz olduk ve muvâfık söz söyledik. Ve musâlahâ maslahatının sıyâneti için sa'y eyledik. Ve dâ'imâ ihtimâmımız bu idi ki emniyetimizi bulalım. Lakin cânibeynden iltimasınıza muvâfık cevâb verilmeyüp bir vechile irzâ-yı hâl olunmadı. Ve bu aralıkta eğerçi França kralı dürlü dürlü sûretler ile ıslâh-ı zâtü'l-beyne meyl ü rağbet gösterir idi. Ammâ nefsü'l-emrde dâ'imâ tedârik üzere olup konşularımızın vilâyetlerini zabt ider idi. Ve hilâfımıza gayrı hükkâm ve mülûk ile ittifâka takayyüd ider idi. Ve bizim ile başka söyleşmeğe tâlib ve râgıb olup müttefikleri tefrike sa'y eder idi. Ve ta'yîn eylediği vekilleri bu tarafda eğlendirmeyüp sık sık değıştirmekle maslahâtın itmâmını murâd etmeyüp ta'vîk ve te'hîr ile ancak sözümlü(?) imtidâdını diledüğünü ma'lûm oldu. Ve bu tarik ile bizi kemâl mertebe ta'cîz eyleyip âkîbetü'l-emr kapu kethüdasının yediyle bir kâğıt tebliğ eyledi ki ya murâd eylediği vech üzere tasrîh olunan şürût ve kuyûdî kabûl ederiz veyâhûd askerlerinin üzerimize yürütmeğe hâzır u âmâde oldukları ma'lûmumuz ola. Ve'l-hâsıl İspanya ve França krallarının âşikâre niyyetleri kendümüzün ve tüccârımızın mu'âfiyyet ve selâmetini fesh eylemekdir. Ve tuttukları iş semtinden bu kasdları kat kat zâhirdir. França kralının sun'u ve re'yi oldıkça İspanya kralı bir işe ve bir söze kâdir olmaduğundan mı yohsa murâd eylemediğinden mi el-hâletü hâzihi cümle memleketleri bir rûh ile hareket etdirirler. Ve França kralı bizim ve müttefiklerimiz aleyhine her ne işler ise İspanya kralının dahi işlediği odur. Ve bu sûretde França kralı küçük oğlunun ismiyle İspanya askerlerine dahi mutasarrıftır. Ve İspanya askerleri França kralının niyyetine muvâfık hareket ider

ve bu sebebden bin altı yüz kırk sekizde İspanya kralı ile mün'akid olan mevâdd-ı sulha mugâyir kal'amıza karib bir top atımı yerde müceddeden bir kal'â binâsına şürû' eyledi. Ve zikr olunduğı üzere İspanya kralı cümle França kralının kal'alarını tahammül etdiğinden gayrı onları te'kîd eder. Ve bu takdirce umûm üzere cümle İspanya memâliki França tarafından zabt olunup hâssaten cumhûrumuzun siperi olan İspanya'ya tâbi' olan Felemenk memleketi kabz olunmuşdur. İmdi her taraftan ihâta ve muhâsara olunup França ve İspanya kralları müstevli olmakla üzerimize havâle olunan hatarları def' için var kuvvetimizi bâzûya getirüp elimize taraf-ı hakdan ve taraf-ı beşerden dâhil olan vilâyetimizi ve ahâlî-i memleketimizi hıfz u hırâset ve azâdeliklerini ve emniyetlerini sıyânet için kılıcımızı França ve İspanya krallarının aleyhine kuşanmak Allahu te'âlânın emridir ve beşeriyet hâlinin muktezâsıdır. Ve mûmâ-ileyhâ yekdil ve yekcihet oldukları sebebiyle ikisinin üzere ceng eylememiz muktezi olduğı işbu kâğıdımız ile ayân u beyân olunup inâyet-i Rabbanî bize refik olmasını [s. 726] ümidvâr olup makdûrumuzı sarf etmeğe mecbûruz. Ve dahi cümle mülûkı ve dükleri ve cumhûrları da'vet ederiz. Eğer selâmetlerini ve istiklâllerini ve cümle memleket-i Nasârâ'nın emniyetini mühimm iderler ise bu bizim hareketimizi ve sözümüzi tahsîn eylesinler ve bilsinler ki kendümüzü ve re'âyâmızı hıfz u hırâset ve Nasârâ memleketlerinin sıyâneti için bu işe mecbûr olduk. Ve anlar dahi haddi mütecâviz olan França ve İspanya krallarının muhâtaralı kuvvet ve kudretlerine karşı kosunlar. Zîrâ niyyetleri bütün Nasârâ memleketlerini ahz u kabz eylemekdir ve bize yardım etsünler. Ve bize tâbi' olan ahâlî ve re'âyâ ve hükkâm ve zâbit ve cengî her ne sıfatdan olur ise cümlesine emr ideriz ki França ve İspanya krallarını bu cumhûrun adüvleri olduğı bilsinler ve adâvet eylesünler. Ve memleketlerini ve milletlerini ve ahâlî ve re'âyâlarını karada ve deryâda her nerede olurlar ise mûmâ-ileyhimânın istilâsından hıfz eylesünler. Ve zikr olan işlerde ihmâl etmesünler ve bu azîz vatanımızın hıfzı ve zikrolunan düşmanlara isâbet-i zarar u ziyan için takayyüd etsünler. Birisi işitmedik, bilmedik dimesünler. Cümle hükkâm-ı vilâyet bu kâğıdımızın mefhûmunu lisânen ifşâ etsünler ve bu mefhûmı müş'ir kâğıtları yâfta gibi memerr-i nâs olan yerlere yapışdırsunlar. (...) memleketinde bütün istani cenerallerinin cumhûrunda velâdet-i hazret-i İsa'nın bin yedi yüz iki senesinde Mayıs ayının sekizinci gününde tahrîr olundu. (8 Mayıs 1702)

Sonuç:

17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başı Avrupa diplomatik tarihinde, bir ittifaklar dönemidir. Fransa'nın yükselişinden endişe duyan güçler, bu ülkenin yayılımcı politikasına karşı çeşitli koalisyonlar oluşturmuşlardı. Fransa ise, bu ittifaka karşı sahip olduğu maddî güce ve yerel prensliklerle olan işbirliğine güvenmekteydi. Fransa'nın gelişiminden en fazla tedirgin olan ülke Hollanda'ydı. Hollandalılar, Otuz Yıl Savaşları döneminde Fransızlarla aynı cephede Habsburg blokuna karşı savaşmışlardı. Ancak, Fransızların, kendilerinin özellikle denizlerdeki üstünlüğünü tehdit eder hale gelmesi, Hollandalıları mecburen Avusturya'ya yanaştırmıştı. İspanya kralının 1700'de vârisiz şekilde ölmesi 1697'de yapılan kırılğan barışı sona erdirmişti. Ren bölgesi, İspanya, Benelüks bölgesi ve İtalya bir kez daha harp sahasına dönüşmüştü.

Fransa'ya karşı kurulan ittifakı geliştirmek isteyen Hollanda, Osmanlı İmparatorluğunu da bu ittifaka dâhil etme çabasına girişti. Mücadelenin, meşruiyetini artırmak isteyen Hollandalılar, Bâb-ı Ali'ye sundukları bu mektupla Fransa'nın saldırgan tutumunu eleştirmekte ve bu devletin savaştaki olası başarısının, Osmanlılar için de tehdit olduğunu dile getirmektedirler. Gerçekten de, XIV. Louis'in Osmanlı İmparatorluğu aleyhine planları mevcuttu. Ancak, Hollandalıların bu taleplerinin, Sultan II. Mustafa tarafından uygun görülmesi o günkü konjonktürde mümkün değildi. Zira Fransa karşı ittifakının baş aktörü olan Avusturya, Osmanlı için Fransa'dan daha yakın ve büyük bir tehditti. Bununla beraber, Hollanda'nın Osmanlı nezdindeki diplomatik çabalarını yansıtan bu belge, Karlofça'nın hemen sonrasında bile, Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa diplomasi sistematğinde diplomatik ağırlığının hâlâ ne kadar fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynakça:

Arşiv Kaynakları

BOA. A.DVNS.MHM.d 111.

BNA. SP 105/86/326.

Basılı Eserler

AFYONCU Erhan, (2013), “Zenta”, **DİA**, XLIV.

AUBERT Alberto, (2008), **L’Europa degli imperi e degli stati**, Bari.

BAKER Sir Richard, (1670), Edward Phillips, **A Chronicle of the Kings of England: From the Time of the Romans Government**, Londra.

BİLİCİ Faruk,(2003), **XIV. Louis ve İstanbul’u Fetih Tasarısı-Louis XIV Son Projet de Conquete D’istanbul**, Ankara 2003.

CALLOW John, (2005), James II, Londra-Kew 2005.

CAMPELL Jodi, (2004) “Charles II (Spain)”, **Europe 1450 to 1789 Encyclopedia of the Early Modern World**, I.

DAVİES Brian, (2005) , Empire and Military Revolution in Eastern Europe: Russia’s Turkish Wars in Eastern Europe, New York.

DE GROOT Bouko (2017), Dutch Armies of the 80 Years’ War 1568–1648 2: Cavalry, Artillery & Engineers, Oxford.

DE MOOR J.A., (1997), “Experience and Experiment: Some Reflections Upon The Military Developments in 16th and 17th Century Western Europe” Exercise of Arms, ed. Marco Van Der Hoeven, Leiden.

DE THOYRAS Rapin, (1744), **History of England**, III, Londra.

GİBBON Edward, (1827), The History of Decline and the Fall of Roman Empire, I,

Oxford.

HSIA Po-Chia, (1987), “The Myth of the Commune: Recent Historiography on City and Reformation in Germany”, **Central European History**, XX: 203-215.

LANGINS Janis, (2004), **Conserving the Enlightenment: French Military Engineering from Vauban to the Revolution**, Massachusetts.

LYNN John A., (2006), **Giant of the Grand Siècle: The French Army, 1610-1715**, Cambridge.

PRAK Maarten, (2002), *The Dutch Republic in the Seventeenth Century: The Golden Age*, Nijmegen.

MCNEESE Tim, (2007), *New Amsterdam*, New York.

Muahedât Mecmuası III, (1297), İstanbul.

REIMITZ Helmuth, (2015), History, **Frankish Identity and the Framing of Western Ethnicity, 550-850**, s.1-4, Cambridge.

ROWLANDS Guy, (2004), “XIV. Louis (France)”, **Europe 1450 to 1789 Encyclopedia of the Early Modern World**, III, Michigan.

TINNISWOOD Adrian (2004), *By Permission Of Heaven: The Story of the Great Fire of London*, Londra 2004.

TOURVILLE Anne Hilarion de Cotentin, (1758), **Mémoires du Maréchal de Tourville**, III, Amsterdam.

WYLIE James Aitken, (2002), **The History of Protestantism**, Virginia.

Extended Abstract:

Dutch Diplomacy And Ottomans In The Era Of War Of The Spanish Succession

The Dutch, living in the hegemony of the Spanish Habsburgs, began their struggle for independence in 1568, after a long and intermittent war of 80 years, they had gained their independence through the Treaty of 1648 Westphalia. During the independence struggle, the Dutch demanded recognition from the Ottomans, and in 1612 they achieved that goal. Throughout the first half of the 17th century the interests of the Ottoman Empire and Netherlands which is a Protestant and Maritime state, were compatible with each other.

From the second half of the 17th century, the political equation in Europe has changed greatly. France, which became the most important political power in Western Europe, and her rise had bothered Austria, German States, Britain and the Netherlands. The vast majority of Western European political forces against Louis's aggressive and aggressive policy have been involved in anti-France alliance. The Netherlands, which had direct border with France, became one of the most ardent advocates of this coalition.

Since the conjuncture continued in same direction in the east, the Ottoman-Habsburg tension continued. Indeed, the Ottoman-Austrian tensions caused a short-term war in 1663-1664. In 1683, the Ottomans' desire to conquest Austrian capital, Vienna, turned into a long and weary war that lasted for 16 years. And finally the Treaty of Karlowitz signed in 1699. Hungary was largely abandoned to Habsburg rule. In 1688, when the war continued with all its violence, the Netherlands, Britain, and Austria joined the war against France. In this regard, during the war between Europe and 1688-1697, the Netherlands was an ally for Austria which was the arch enemy for Ottomans in that period.

During the period between 1683 and 1699 the Ottoman Empire had to fight at the same time as the four major European countries, and the empire was exposed to unprecedented disasters on that date. As a result of all these developments, the Ottoman statesmen considered the new era of peace as an opportunity. Keeping the peace was obligatory for Sublime Porte to reduce the expenditures of the empire, and to redesign the army.

However, the Ryswick Agreement in the west was only a ceasefire. The parties did not give up their allegations, they only to temporarily postponed. With this treaty France could not reach the border that it was targeted. By contrastly Louis was still the most powerful ruler of Europe and was continuing to threaten France's opponents. It was enough to trigger a single matter for the war, and it happened shortly. King of Spain II. Carlos's died childless and his will was the replacement of his to the throne 14th Louis's grandson, Philippe, was a decision that entirely favorable for France. Vienna did not accept this decision, and nominated Karl, the youngest son of Emperor Leopold I. With the occupation of the Dutch lands in 1701 by the French, the War of the Spanish Succession began.

Following the outbreak of the war, the Netherlands's diplomatic missions started to launch a European-wide struggle against France. Undoubtedly, the Ottoman Empire was among these states. Despite they suffered a prestige loss after the Second Siege of Vienna, it was still one of the most powerful states in Europe. The Ottomans have large resources and large facilities that no other European state has. The Netherlands believed that the resistance of France would fall if a state with such a wide range of possibilities intervened in to the war.

Nevertheless, the Netherlands wanted to keep safe the eastern front of Austria in the first place. The Ottoman Empire's participation into the war against France would make it impossible for a new war in Hungary. Dutch mediator Jacobus Colliers played a part in the signing of Treaty of Karlowitz with British diplomat William Paget. The Dutch believed that they could take this peace environment to a more advanced stage.

This text, which is transcribed, is a kind of message from a Dutch Envoy to Sublime Porte. The Dutch ambassador's message explained the aggressiveness of Louis XIV and the importance of joint action against France, for its importance to European peace. The ambassador said that, France aim was not concerned with fulfilling the will of II. Carlo. He was expressing that France was the target of dominating the territory of Spain and that the country was forcibly captured by the French. The ambassador stated that the French attacked them in the north, captured Liege, and attacked the Austrians and themselves along the Rhine River. The French have also taken over Naples and Sicily and have put pressure on Portugal to close its ports along the Atlantic Ocean. Undoubtedly, the main aim of the ambassador to use these expressions was to persuade Sublime Porte that France threatened the Mediterranean trade and therefore the commercial interests of the Ottomans. The envoy has tried to persuade the Ottoman statesmen that if France is not stopped now (May 8, 1702), maybe it will never be stopped again.

Although the Ottoman Empire established a friendly relationship with the Netherlands during the 17th century, it was not possible for the Ottoman Empire to join this kind of alliance. First of all, the Ottoman Empire had ended hard war and was basically dealing with its own internal problems. Secondly, Austria was still the arch enemy of the Ottoman Empire at that time. It was not possible in the conjuncture of the time that Ottoman Empire took part in an alliance with Austria. The Ottomans also perceived France as a threat, but this threat was never as vital and at first level a priority as Austria. The prolongation of the war in this context was an advantage for the Ottomans. As a matter of fact, the Ottomans had not been involved in this war. and they had followed the struggle from the outside and the neutrally.

In our paper, the diplomatic balances of the early 18th century, and particularly the Dutch-Ottoman relations, were examined and the diplomatic goals of the Ottoman Empire and the Netherlands during the Spanish Succession Wars were explained.